

COMMEMORACIÓ DEL CENTENARI DEL NAIXEMENT DE MANUEL CUBELES I SOLÉ (1920-2017)

**PILAR
LÓPEZ ARCOS**

Membre del comissariat
de l'Any Manuel Cubeles

Aquest any 2021 el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, mitjançant la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural, impulsa i commemora el centenari del naixement de Manuel Cubeles i Solé, etnocoreògraf i activista cultural.

El nom de Manuel Cubeles va lligat al món dels esbarts dansaires, sobretot per ser el fundador i director de l'Esbart Verdaguer (1948-1953) i el Sarrià (1955-1961). Però al llarg de la seva vida va treballar en altres camps, amb un clar compromís a favor de la llengua i la cultura catalanes, especialment durant els anys més durs de la repressió franquista.

L'acte d'obertura de l'Any Manuel Cubeles es va celebrar el 6 febrer del 2021 —en línia— des del Teatre del Casino de l'Aliança del Poble Nou. Aquest acte, amb guió de Jordi Lara, s'havia de celebrar el mes de desembre del 2020, però la pandèmia ocasionada per la covid-19 va obligar a posposar-lo, així com la resta d'actes previstos.

Per tal que d'aquesta celebració en quedin uns materials tangibles, s'han proposat dues iniciatives. La primera ja es va fer realitat el dia 5 d'agost d'aquest 2021, quan es va presentar al Festival Amb So de Cobla, celebrat a Palamós, el primer àlbum de *Les músiques dels ballets de Manuel Cubeles. Esbart Verdaguer i Esbart Sarrià (1948-1961)*. Es tracta d'un àlbum musical —amb dos CD— de la Cobla de Cambra de Catalunya, dirigida per Jesús Ventura, amb vint-i-tres peces —a una i dues cobles—, corresponent a l'etapa de Cubeles als esbarts Verdaguer i Sarrià. Aquest ha estat un projecte treballat amb Músics per la Cobla i es preveu la confecció d'un segon àlbum també amb dos CD. A part dels enregistraments, el llibret que acompanya aquest

Manuel Cubeles dirigint un assaig de l'Esbart Verdaguer a la cúpula del Teatre Coliseum, seu del Foment de les Arts Decoratives del 1936 al 1971, i que ha servit d'imatge per al logotip de l'Any Manuel Cubeles
| Foto: Ramon Bargués - Arxiu Familiar Manuel Cubeles

àlbum ofereix informació inèdita sobre com va conèixer Manuel Cubeles els músics que van realitzar les instrumentacions dels ballets que es presenten, amb referències concretes als motius que el van portar a donar un cert sentit i caràcter a cadascun d'aquests ballets, així com algunes anècdotes.

La segona d'aquestes iniciatives es troba en procés d'edició. Es tracta d'una *Miscel·lània d'homenatge a Manuel Cubeles*, que dona a conèixer la diversitat de camps en què va tenir incidència la seva obra. Organitzada en cinc capítols —Biografia, La dansa tradicional catalana, L'altre Cubeles, El país i la memòria i Converses—, inclou vint-i-sis textos d'una vintena d'autors i dotze entrevistes.

Pel que fa a iniciatives de caràcter més pràctic, i sota el títol de «L'aportació de Manuel Cubeles a la dansa tradicional: Jornades de formació per a directors, mestres de dansa, monitors i dansaires», s'ha realitzat un projecte conjunt amb l'Agrupament d'Esbarts Dansaires per divulgar la contribució més tècnica de Manuel Cubeles a la dansa tradicional: exercicis corporals, posicions de peus i braços, caminar, els punts, etcètera, amb l'aplicació pràctica en alguns ballets. S'ha celebrat en quatre sessions entre els mesos d'octubre i novembre a l'Espona – Centre de Dansa Tradicional Catalana de Rubí.

Tanmateix, diversos esbarts dansaires han realitzat una sèrie de propostes, basades en l'obra de Manuel Cubeles i agrupades en un catàleg conjunt de promoció: l'Esbart Manresa (*Vincles*); l'Esbart Dansaire de Rubí (*L'Esbart de Rubí balla Manuel Cubeles*); l'Esbart Marboleny de les Preses (*La difícil senzillesa i Hi havia una vegada... —Érase una vez—*); l'Esbart Maragall de Barcelona (*Línia i llum. Cubeles, el mestre*), i l'Esbart Sant Martí de Barcelona (*CBLS. Passió, Música i País*). Totes elles es troben a l'espai web de l'Any Manuel Cubeles habilitat des del mateix Departament de Cultura,¹ on a més hi ha una àmplia informació sobre la seva obra i aspectes biogràfics.

Aquestes propostes, al costat de moltes altres arreu del país, mereixen un agraïment especial per la voluntat —i més en uns moments sanitàriament complexos— de recordar la figura de Manuel Cubeles.

Pel que fa a l'acte de clausura, es preveu per al mes de març del 2022.

Diversos esbarts dansaires han realitzat propostes basades en l'obra de Manuel Cubeles i agrupades en un catàleg conjunt de promoció.

1. cultura.gencat.cat/ca/temes/commemoracions/2021/anymanuel-cubeles/inici

ESBÓS BIOGRÀFIC DE MANUEL CUBELES

Manuel Cubeles i Solé va ser una persona marcada pel Nadal. Va néixer el dia 25 de desembre de 1920 al carrer Aribau de Barcelona. La seva mare, Esperança Solé Huguet, era gandesana, i el seu pare, Manuel Cubeles Barceló, era pagès i pastor, fill de Maella. La família aviat va anar a viure al carrer de les Sitges, on els avis paterns tenien un negoci de venda de carbó al detall. Va ser batejat el dia de Reis de l'any 1921 a la parròquia de la Nostra Senyora de Betlem, i el seu sant s'esqueia el primer de gener. Manuel Cubeles sentia especialment les dates que envoltaven el seu natalici, i Nadal era per a ell una festivitat molt especial.

Manuel Cubeles recordava així el seu estimat carrer de les Sitges: «Com recordo aquell carrer que a finals del mes d'agost es guarnia amb cerrells i garlandes, i celebrava durant tres dies la seva festa major, tocant els balls, no una orquestra, sinó una banda! Com gaudien els veïns amb les lluminàries, i els balls dels fanalets i del ram. Em pregunto si d'aquí neix aquesta meva inclinació en situar aquest ambient en algunes coreografies.»²

Al carrer Tallers, cantonada amb el de Jovellanos, hi havia el Centre Social de Betlem. Els infants del barri hi anaven a fer teatre, solfeig, rítmica Dalcroze amb el mestre Enric Gibert Camins i dansa tradicional catalana amb Joan Bial i Serra, fill de la Bisbal i membre de l'Esbart Folklore de Catalunya. Manuel Cubeles descrivia Joan Bial com un home alt, elegant i ben plantat, que fumava un puro durant l'assaig, que durava el temps que trigava a fumar el puro.

Manuel Cubeles va fer bona amistat amb l'Enric —fill de Joan Bial—, un noi un any més gran que ell. La família Bial vivia al carrer Notariat n. 11, just al pis de sobre de la família Serra Corominas. Va ser així com Manuel Cubeles infant va conèixer un jove Joaquim Serra, que sempre baixava amb presses per l'escala.

D'aquesta època neix també la coneixença amb el músic Antoni Català i Vidal, fill de Sitges i organista a la parròquia dels frares caputxins de Pompeia, on Manuel Cubeles anava a escola per exprés desig de la seva mare, ja que s'hi ensenyava català.

L'any 1935, mentre es preparava per a l'ingrés a batxillerat, el seu pare va voler que s'iniciés en el món laboral. Un amic el va informar que a les oficines de Francesc Cambó necessitaven un meritori per a la secció de la Fundació Bernat Metge. Així va ser com Manuel Cubeles va conèixer Francesc Cambó, i va tenir l'oportunitat de conèixer i parlar amb Pompeu Fabra, Carles Riba,

**Manuel Cubeles
va conèixer
Francesc Cambó a
la Fundació Bernat
Metge.**

² Converses amb Pilar López Arcos.

Joan Estelrich, Joaquim M. de Nadal i tantes altres personalitats que passaven per la Fundació. Més tard, estroncats els estudis i expectatives a causa de la Guerra Civil, considerarà que ells varen ser els seus mestres.

Poc temps després, el mes de febrer de 1936, mor sobtadament el seu pare.

La facilitat innata de Manuel Cubeles per aprendre i realitzar els punts dels ballets, així com el seu interès per tot allò relacionat amb la dansa tradicional, va fer que Joan Bial parlés amb Josep Zaldívar, director de l'Esbart Folklore de Catalunya, a fi que Cubeles pogués ingressar al grup dels grans. A part de les seves aptituds, un altre fet ho feia necessari: les crides del Govern de la República a partir del mes de juliol de l'any 1936 de les lleves del 1932 al 1935 —nois d'entre vint-i-cinc i vint-i-un anys, respectivament— a files. Aleshores els esbarts estaven formats majoritàriament per dansaires d'entre vint i trenta anys. El jove Manuel Cubeles sols va ballar tres cops en públic. La darrera vegada va ser la tarda del 25 de juliol de 1937 —amb setze anys—, en el festival a profit d'«Ajut Català», organitzat a Montjuïc pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat amb la col·laboració dels Casals i Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Nou mesos després, el catorze d'abril de 1938, el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya publicava el Decret del Ministeri de Defensa Nacional del Govern de la República en què s'ordenava la mobilització de les lleves del 1928, 1927 i 1941, aquesta darrera era la de Manuel Cubeles, coneguda com la «lleve del biberó».

Anada de l'Esbart Verdguer a València el mes de juliol de 1948. Dret, el quart començant per l'esquerra, es pot veure Manuel Cubeles. Començant per la dreta, Lluís Moreno Pallí, dret, el segon del primer rengle. El segon darrere seu, Jaume Picas Guiu | Foto: Arxiu Esbart Marboleny

El 27 d'abril —dia de la Mare de Déu de Montserrat— es va haver de presentar al Govern Militar de Barcelona, situat al capdavall de la rambla de Santa Mònica, davant de les Drassanes: «Jo estava sol. No pensava res. Estava en un estat d'homenia inconscient que era alertada, de tant en tant, per una mena d'esgarripança d'incertesa, de por.»³ Tenia disset anys.

Després d'uns breus dies d'instrucció prop de Sitges, els destinaren, sense ells saber-ho, al front de Balaguer. Just a la cota coneguda com el «Merengue»,⁴ un puig que es troba tocant la carretera que va de Balaguer a Camarasa, Manuel Cubeles nota l'impacte d'alguna cosa a la cama dreta.

La batzegada fou causada per una bala explosiva. La gravetat de la ferida va comportar el retorn a Barcelona, i que es temés la possibilitat d'una amputació quan Manuel Cubeles va ser ingressat a l'Hospital Militar base, prop de la Vall d'Hebron.

Va ser un jove Josep Trueta qui, aplicant el seu sistema de cures en ferides de guerra, pel qual se'l començava a conèixer, li va salvar la cama. Però va quedar coix per sempre, i va arribar a patir catorze operacions al llarg dels anys.

Sense futur, unes condicions de vida molt difícils, passant fam —i una altra mena de fam: la fam d'aprendre—, el van portar a anar quasi cada dia durant dos anys a llegir llibres a l'aleshores anomenada Biblioteca Central.

L'any 1939 la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros —avui CaixaBank— va convocar uns exàmens per entrar temporalment a treballar en la denominada Llei del desbloqueig de comptes bancaris.⁵ Manuel Cubeles s'hi presentà i passà la prova.

El mateix any, la Federació de Joves Cristians de Catalunya era prohibida sota la imposició d'Acción Católica Española. Des de la Federació es donaren consignes perquè els fejecistes s'hi introduïssin a fi d'actuar de la manera que fos possible a favor de la cultura del país. El fejecista Manuel Cubeles ho va fer a les oficines que Acció Catòlica tenia al carrer Roger de Llúria n. 7, on també anava un jove estudiant de dret, també fejecista, antic escolà de Montserrat, de la mateixa lleva que Manuel Cubeles, i que també portava per sempre al cos els senyals de la guerra: tenia infiltracions de metralla als pulmons. Es tractava de qui anys més tard fou advocat, historiador i polític: Josep Benet i Morell.

Manuel Cubeles sentia que havia de fer alguna cosa més per ajudar el país davant l'«intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya»,⁶ però no tenia estudis, la guerra li va estroncar l'ingrés a batxillerat i l'anhel de ser historiador. Va ser Josep

3. CUBELES I SOLÉ, M. (2019). *El santuari de Núria i la lleva del biberó. Memòries*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 30.

4. El nom de «Merengue» ve d'una arenga que el capità republicà Cabrera va fer als seus soldats abans de l'atac: «Venga, muchachos, que esto nos lo comemos como un merengue.»

5. Amb l'inici de la Guerra Civil, davant l'escassetat de monedes de metall, el Govern de la Generalitat va donar potestat als ajuntaments per emetre moneda fiduciària —en forma de paper moneda— limitada al terme municipal. A mesura que el bàndol nacional avançava, el valor del paper moneda local quedava anul·lat. Els comptes bancaris de les zones republicanes restaren bloquejats, fins que el Govern franquista va iniciar-ne el desbloqueig en decretar el curs forçós dels bitllets emesos pel Banc d'Espanya. Calia, doncs, reajustar els imports i les condicions dels comptes bancaris. Moltes famílies varen quedar en la misèria.

6. Aquest és el títol d'un dels llibres escrits per Josep Benet, editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat l'any 1995, dins la col·lecció «Biblioteca Abat Oliba» n. 150.

Benet qui li va proposar d'anar al Centre Catòlic Parroquial del barri de Sant Andreu del Palomar, on Benet vivia. Allà hi havia un grup de danses que llavors sols ballava els balls de gitanes. És en aquest moment que els dos proclamen: «Ja que no podem escriure, cantar, ni parlar en català, doncs ballarem en català!»

L'INICI DE LA LABOR EN EL MÓN DELS ESBARTS DANSAIRES

Era l'any 1940 i Manuel Cubeles, coix i amb crosses, va des del carrer Parlament —on aleshores viva— fins a Sant Andreu a peu. Josep Benet era el president de la *Sección de Folklore*, i Isidre Sulé el director del grup de danses. En dos anys, Manuel Cubeles dona la volta a la secció i l'any 1942 passa a denominar-se Agrupación Folklórica Iuventus. Un fet important a destacar és que es comencen a demanar instrumentacions a músics de la talla d'Eduard Toldrà, Antoni Català i Joaquim Serra. La preocupació de Manuel Cubeles per la qualitat musical de les instrumentacions dels ballets, de l'organització dels assaigs i actuacions, i dels objectius a assolir ja insinuen el que anys més tard serà l'Esbart Verdaguer.

El projecte de Manuel Cubeles per al Iuventus no va ser vist de bon grat per tothom i es va veure obligat a abandonar-lo. Tot i això, amb tres dansaires que el van seguir, va continuar la seva labor fent actuacions com podien per diverses poblacions.

Serà un empleat de la Caja de Pensiones qui li indicarà que al carrer del Pi, al local embargat que havia estat la seu de l'Ateneu Empordanès i on antigament havia assajat l'Esbart Folklore de Catalunya, podia trobar alguna sala per assajar amb els seus dansaires. Allà hi havia el Centro Cultural de la Cruz Roja Española, el qual tenia un grup de danses dirigit per Francesc de Borja Comes. Aviat, el petit grup de Cubeles s'incorporarà al de Comes, i Cubeles passarà a portar alguns dels assaigs. És en aquest Centre que coneixerà Lluís Moreno Pallí i Oriol Pascual, ambdós mestres, que anaven a fer el vermut al Centre. Oriol Pascual exercia a una escola d'Arenys de Mar i serà un dels impulsors de l'Esbart Maragall d'aquesta vila del Maresme. Tots dos seran peces importants en l'engranatge del futur Esbart Verdaguer, el primer com a director musical i el segon com a regidor d'escena.

El projecte de Manuel Cubeles per al Iuventus no va ser vist de bon grat per tothom i es va veure obligat a abandonar-lo.

Una actuació d'aquest grup de danses al Palau de la Música Catalana, l'any 1945, portarà Manuel Cubeles a conèixer qui esdevindria el seu mentor: Francesc Pujol i Pons, successor de Lluís Millet en la direcció de l'Orfeó Català. Francesc Pujol va copsar en els assaigs el rigor d'aquell jove coix, que aconseguia que els dansaires ballessin donant «vida» amb la passió que hi posava, emprant les mans, braços i paraula, la profunditat de la mirada i la potència de la veu. És en aquest moment que Manuel Cubeles va ingressar com a cantaire a la corda de tenors de l'Orfeó Català.

Un cop el contracte amb la Caja de Pensiones va acabar, mitjançant Joan M. Ruiz i Hébrard —que treballava al departament de préstecs hipotecaris i era germà de Ferran M., qui havia estat president de la Federació de Joves Cristians de Catalunya—, passa a treballar a l'Editorial Spes – Gràfiques Marina, propietat dels germans Fèlix i Salvador Millet.⁷ Som ja l'any 1946 i Josep Benet demana al seu amic Cubeles d'entrar a formar part del secretariat de la Comissió Abat Oliba, encarregada d'organitzar les Festes de l'Entronització de la Mare de Déu de Montserrat del 27 d'abril de l'any 1947. A Spes coneixerà Alexandre Cirici —personatge clau en l'equip de l'Esbart Verdaguer—, Josep Mainar, Alexandre Galí, Manuel Ibáñez Escofet, etcètera.

A més, mossèn Amadeu Oller, vicari de la Parròquia de Santa Madrona del Poble Sec de Barcelona, i a qui Manuel Cubeles ja coneixia de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, l'insta a dirigir el grup de dansaires de la parròquia, que s'ha quedat sense director. A causa d'un incident amb un militar de la Cruz Roja, Manuel Cubeles es dedicarà exclusivament al grup de Santa Madrona. Aquest darrer grup, amb incorporacions de dansaires dels grups de la Cruz Roja i del Iuventus, serà l'embrió del futur Esbart Verdaguer, que farà la seva presentació oficial el dia 18 d'abril de 1948 al Palau de la Música Catalana.

Al llarg d'aquests anys, tot i la guerra, les diverses circumstàncies en què es va anar trobant Cubeles el van portar a conèixer una sèrie de persones, intel·lectuals, artistes, historiadors, escriptors... de gran talla. Ells sentien els anhels d'aquell jove de fer de la dansa tradicional catalana un revulsiu contra el règim franquista. Va ser així com Salvador Millet i Maristany, Alexandre Cirici, Jaume Picas, Lluís Moreno, Joaquim Serra, Josep Benet, Josep Mainar i d'altres van participar de l'aventura de l'Esbart Verdaguer.

7. Fèlix i Salvador Millet i Maristany, empresaris i mecenes. Fèlix Millet va ser president de la Federació de Joves Cristians de Catalunya i més tard secretari de la Comissió Abat Oliba. Salvador Millet va ser president de l'Esbart Verdaguer.

L'APORTACIÓ DE MANUEL CUBELES A LA DANSA TRADICIONAL CATALANA

Cal tenir present una sèrie d'elements al moment de valorar l'aportació de Manuel Cubeles a la dansa tradicional catalana.

El 1920, any del naixement de Manuel Cubeles, tan sols feia dinou anys que el primer esbart dansaire de Catalunya, l'Esbart de Dansaires de Vic, havia fet la seva presentació.

Manuel Cubeles recordava que, en els anys de la seva infantesa i joventut, els ballets es ballaven sense quasi diferències de tempo ni de caràcter. Les instrumentacions resultaven monòtones, ja que si hi havia moltes repeticions, totes eren iguals en el sentit harmònic i instrumental. Aquest va ser un dels aspectes que més va preocupar el jove Cubeles. Les converses amb Joaquim Serra i Joan Bial, els seus aguts dots d'observació i la passió per la música van anar configurant una manera d'entendre la dansa tradicional catalana i la seva música.

La coixesa el va portar a idear tot un sistema d'ensenyament per tal de fer-se entendre, i que alhora estigués totalment encaminat a dotar de personalitat la dansa tradicional catalana. Això va fer que l'abat de Montserrat Aureli M. Escarré arribés a exclamar: «Vostè, Cubeles, és un signe de contradicció. Miri que un coix ensenyi a ballar!»

De les lectures, observacions i converses aparegueren conceptes com: *Línia i llum* (Gaudí), amforisme mediterrani (Alexandre Cirici) i naturalitat i distensió (per contraposició a la tensió que cal tenir en la dansa clàssica).

Necessitava una nomenclatura per fer-se entendre, i per això va agafar la que li convenia de la dansa acadèmica. D'aquí naixerien les posicions de peus i braços, o l'aplicació dels *plié* i *relevé* per ajudar a l'elevació en els salts dels dansaires, alhora que eren unes bones eines per reforçar el turmell i el tendó d'Aquil·les, i treballar la mitja punta i els tres quarts de punta. Tot això adaptat sempre a les necessitats i formes de la nostra dansa tradicional.

Més endavant es fixaria en els exercicis de terra de la ballarina nord-americana Martha Graham. En ells va trobar la inspiració per crear tota una sèrie d'exercicis de preparació per als dansaires a terra, on es treballa l'empenya, la punta del peu, cames, genolls, cintura, braços, reforç de la musculatura abdominal i de les cames, etc. Tot de manera suau, sense brusquedats.

Per als exercicis, Manuel Cubeles emprava música dels grans compositors: Bach, Händel, Beethoven, Massenet, etc., molt

La coixesa va portar Cubeles a idear a idear tot un sistema d'ensenyament per tal de fer-se entendre, i que alhora estigués totalment encaminat a dotar de personalitat la dansa tradicional catalana.

més riques i complexes en el seu tramat instrumental i harmònic, que obligaven els dansaires a estar amatents i a seguir les tensions i distensions musicals.

I en tot això hi havia un factor importantíssim: caminar.

Si els músics instrumentistes necessiten fer cada dia els exercicis bàsics, com són les escales i els arpegis, cercant sempre la millora, els dansaires havien de caminar. Caminar seguint el sentit, caràcter i expressió musical. Tanmateix, els braços i les mans adquirien en ell una importància cabdal.

UN MANUEL CUBELES DESCONEGUT?

Manuel Cubeles no es va dedicar solament als esbarts. Va entrar a Ràdio Nacional d'Espanya a Barcelona l'any 1954, de la mà de qui aleshores era el director de l'orquestra de l'emissora: Rafael Ferrer i Fitó, bon amic de Joaquim Serra. Manuel Cubeles els havia conegut en els anys de joventut i infantesa respectivament. Però Manuel Cubeles ja col·laborava de manera desinteressada a l'emissora d'ençà del Congrés Eucarístic celebrat a Barcelona l'any 1952. Entre aquests anys havia deixat l'Esbart Verdaguer i estava preparant la presentació oficial de l'Esbart Sarrià del Centre Parroquial, on ja s'havia iniciat en el món de la direcció del teatre amateur amb *L'Estel de Natzaret*.

**Cubeles va entrar
a Ràdio Nacional
d'Espanya a
Barcelona l'any
1954.**

Va col·laborar amb el grup L'Alegria que Torna, de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona, dirigint els moviments escènics de diverses obres teatrals, com: *L'auca del senyor Esteve* de Santiago Rusiñol (al Gran Teatre del Liceu, 1956), *El pati d'en Llimona* (1957) d'Emili Vilanova, *La barca d'Amílcar* (1958) de Joan Oliver, *L'aimador de la gentilesa o la cort de Jaume I* (1958 i 1962) de Ferran Soldevila, etc., on va conèixer a qui després serà la seva muller, Mariona Bonet i Armengol. També intervindrà amb el grup L'Esquirol, dedicat a teatre per a infants.

Més endavant, l'any 1959, serà una de les persones que inaugurarà a Montjuïc els estudis de Miramar de Televisió Espanyola a Barcelona. Aquest mateix any serà nomenat director del Festival de la Canción Mediterránea, càrrec que mantindrà durant totes les edicions del Festival, fins a l'any 1967.

Entre els anys 1961-1963 s'encarregà de la direcció escènica dels «Cicles de Teatre Medieval» al Saló del Tinell de Barcelona, dirigits per Josep Romeu i Figueres i en els quals també intervenien els Antics Escolans de Montserrat.

Essent cap de producció de TVE a Barcelona, va iniciar l'any 1964 el cicle «Teatro Catalán». Un cicle que no comptava amb cap pressupost per a la realització. La primera obra emesa va ser *La ferida lluminosa*, de Josep Maria de Sagarra.

Dos anys més tard, el 1966, va escriure per a Ràdio Peninsular —l'emissora comercial de RNE— una sèrie de guions radiofònics dedicats a obres d'escriptors catalans, com: *Laia* de Salvador Espriu, *La vetlla dels morts* de Joaquim Ruyra, *El darrer concert de Liszt* de Joan Alavedra, etc. Aquesta programació portava el títol de *Paraules per a una sola veu*. Més endavant es posaria en funcionament el programa d'opinió anomenat *Paraula i pensament*.

De 1969 a 1975, en uns anys d'excedència de RTVE, es dedicà a treballar en la «Dotació d'Art Castellblanch», un projecte de mecenatge artístic ideat per ell per prestigiar la famosa marca xampanyera propietat d'Antoni Parera. Consistia en la dotació de beques per a joves estudiants de diverses disciplines artístiques de tot l'Estat espanyol, a fi de perfeccionar els seus estudis en centres internacionals de prestigi.

L'any 1975, finida la seva excedència, torna a RNE-Ràdio 4 i deixa la seva tasca a TVE. Serà el moment de l'emissió de nous guions radiofònics amb el títol *Paraules de sempre*. Seran guions destinats a donar a conèixer personalitats del país: Josep M. de Nadal, Jacint Verdaguer, J. V. Foix, Enric Granados, Emili Brugalla, etc. El darrer guió que va escriure va ser l'any 1983 dedicat a Pau Casals, en una sèrie de vint capítols sota el títol de *Vides apassionants*.

Manuel Cubeles (al centre, darrere el càmera) a l'estudi n.1 de TVE a Barcelona l'any 1959 (estudis de Miramar a la muntanya de Montjuïc), el dia abans de la seva inauguració | Foto: Arxiu Pilar López, Fons Manuel Cubeles

Els guions radiofònics de Manuel Cubeles mereixen tenir-se en consideració per la seva forma particular de realització, presentació escrita i tractament dels temes, tenint en compte el període històric en què varen ser redactats.

LA REPRESA A PARTIR DE L'ANY 1980

A partir de 1980 diverses circumstàncies porten Cubeles a reprendre el contacte amb els esbarts.

A partir de 1980 diverses circumstàncies el porten a reprendre el contacte amb els esbarts: la celebració del 50è aniversari de la presentació oficial de l'Esbart Sarrià (1980); l'estrena al Gran Teatre del Liceu del ballet *El Carnestoltes* per l'Esbart de Rubí (1981), amb música de Joaquim Serra i coreografia d'Albert Sans, i la participació en el Primer Congrés de Cultura Tradicional i Popular (1981). Segueixen així uns anys on col·laborarà amb l'Esbart Sant Martí de Barcelona i l'Esbart Maragall d'Arenys de Mar, dos esbarts que ell sentia com a «fills seus», i amb l'Esbart Manresà de l'Agrupació Cultural del Bages, amb el qual ja havia cooperat quan era director de l'Esbart Sarrià. Més tard ho farà amb l'Esbart Santa Tecla de Tarragona, l'Esbart Ciutat Comtal de Barcelona, l'Esbart Marboleny de les Preses, l'Esbart Sant Genís de Taradell i la Festa d'en Toca-sons (una idea seva per revitalitzar la festa major de la vila).

Fundarà l'Obrador de la Dansa a Catalunya, destinat a la formació de directores d'esbart i dansaires, on s'impulsava la creació de nous ballets i s'impartien conferències sobre diverses temàtiques relacionades amb el moviment, la música, l'espai escènic, etc.

Manuel Cubeles va mantenir el seu compromís amb Catalunya fins al final, esdevingut el 19 de desembre de 2017 a la Garriga, quan tot just li faltaven sis dies per complir els noranta-set anys, i havent votat per correu a les eleccions del 21 de desembre del mateix any.

Referències

BENET I MORELL, J. (1995). *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, «Biblioteca Abat Oliba» n. 150.

CUBELES I SOLÉ, M. (2019). *El santuari de Núria i la lleva del biberó. Memòries*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 30.

<https://cultura.gencat.cat/ca/temes/commemoracions/2021/anyma-nuelcubeles/inici>